

СТАВЛЕННЯ ОУН ТА КОМАНДИРІВ УПА ДО ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКИМИ ОКУПАНТАМИ УКРАЇНИ ДИВІЗІЇ “ГАЛИЧИНА” В СВІТЛІ НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ АРХІВІВ

© Ідзьо В.С., 2006

Розглянуто проблеми ставлення Організації Українських Націоналістів та командирів Української Повстанської Армії до формування німецькими окупантами на території України дивізії “Галичина”. Проаналізувати історичні джерела німецьких, російських та польських архівів, монографії та наукові праці вчених за апробованою проблемою.

In this article deals origin on write sources of Germany, Russian and Polish archives about the position of the main leadership of the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN) policy and weapons of Ukrainian Insurgent Army from German-ukrainian division Halyczyna.

Як засвідчують німецькі та радянські архівні джерела, після розгрому в 1941 році та арешту керівництва Українського державного правління, більшість якого становили члени Організації Українських Націоналістів (ОУН), національно-визвольні сили, які боролися за утвердження Української держави, вороже налаштовані до німецьких окупантів, які особливо жорстоко починають пригнічувати український народ, експлуатувати його національні та природні ресурси.

За свідченнями радянських військових джерел, ОУН усвідомлювала, що після невдач німців на Східному фронті у битвах під Сталінградом та Курськом, з наближенням фронту до України, німці почнуть з новою силою “розігрувати українську карту”.

Як засвідчують німецькі джерела, генерал-губернатор Галичини групенфюрер СС Отто Вехтер, переймаючись передусім німецькими стратегічними інтересами, знову порушив перед політичним та військовим керівництвом Німеччини “українське питання”. Однак керівництво Німеччини прохолодно віднеслось до створення військової частини – дивізії з українців. Однак Отто Вехтер наголошував, що досвід у створенні військових формувань з українців є, згадуючи батальйони Нахтігаль та Роланд 1941 року. Власне вояки із цих батальйонів стануть основою у формуванні дивізії “Галичина”. Однак і ці доводи не були переконливими для прийняття Гімmlером остаточного рішення. Тоді він за допомогою пропаганди створення української дивізії побажав активізувати українське питання серед українців і залучити українців до тіснішої співпраці з німцями. Однак вище керівництво Німеччини: міністр закордонних справ Йоахіма фон Ріббентроп, міністр окупованих східних областей Альфред Розенберг, рейхскомісар України Еріх Кох, гавляйтер Мартін Борман і рейхсфюрер СС Генріх Гімmlер, вплив якого на східну політику почав поступово зростати, – усі були проти створення української дивізії.

Однак Отто Вехтер заявив Гімmlеру, “що зі створенням дивізії “Галичина” українці не стануть нашими союзниками і ми не станемо з ними на “ти”. Дивізію вишлемо на Схід, щоб, таким чином, “пощадити кров німецьких солдатів”. Ми не беремо ніяких політичних зобов’язань щодо українців. Ми залишаємось панівним народом”. Самі ж українці, побачивши, яке жорстоке німецьке правління, з підозрою дивились на плани губернатора Галичини, бригаденфюрера СС Отто Вехтера.

Втім, на Волині діяла Українська Повстанська Армія (УПА), яка зайняла щодо німецького правління в Україні ворожу позицію. Однак генерал-губернатор Галичини Отто Вехтер розумів, що

якщо швидко не налагодити співпраці з українцями (націоналістами), то вони підуть в УПА і перетворяться у ворогів Німеччини, тому він знову їде до вищого керівництва Німеччини, зокрема до рейхсфюрера СС Гімmlера, з питанням формування однієї добровольчої дивізії під назвою “Галичина”. Проте Гімmlер застеріг, що ця дивізія з різних причин не може бути суто українською. Усі бажаючі в неї вступити не можуть думати про незалежність України. Слова “Україна, українець, український” не можуть бути у вжитку. Це заборонялось у дивізії під загрозою кари. Бійці дивізії мають називатися не українцями, а галичанами і служити німецькій геостратегічній політиці. Тільки за таких умов був виданий наказ від 28 квітня 1943 року про створення дивізії “Галичина”.

Як зазначають джерела, керівництво ОУН та командири УПА знали, що до дивізії пішла національно свідомо університетська молодь, яка вважала, що, пройшовши німецький вишкіл, зможе застосувати свій військовий досвід в УПА, оскільки високопрофесійна армія та її керівний склад може скласти конкуренцію радянській армії в боротьбі за незалежну Україну. За таких обставин треба було пройти усі етапи навчання в німецькій військовій школі, щоби в майбутньому, на базі здобутих знань, облаштувати власну українську військову школу, яка б змогла сформувати збройні сили України для утвердження її незалежності.

Унаслідок численного вступу національно свідомих українців у дивізію, які вважали, що дивізію потрібно назвати Українською, в ній розпочали концентруватися українські політичні настрої. Скоро ці дебати дійшли до політичного командування Німеччини, зокрема рейхсфюрера СС Гімmlера. У червні 1943 року рейхсфюрер СС Гімmlер заборонив вживати в дивізії назву “українська” і розпорядився називати її “галицькою” (galizisch), а добровольців – галичанами (Galizianer).

Проти наказу Гімmlера запротестував губернатор Галичини О. Вехтер, вказуючи, що Галичина – це державно-територіальне і провінційне поняття, а не національне. Однак Гімmlер відкинув усі протести, мотивуючи ставленням України до Німеччини у 1918–1919 рр. У наказі Гімmlера від 14 липня 1943 року до всіх начальників штабів наголошувалося: “При згадці про Галицьку дивізію я забороняю коли-небудь говорити про українську дивізію чи українську національність”. Однак Гімmlер відвідав дивізію і так звернувся з промовою до її офіцерського складу, який складався, переважно з німців: “Галичани є дійсно українцями, але в даному випадку я не буду обіцяти для українців свобод, яких вони бажають, тільки майбутнє визначить їхній статус в Європі”. Промову Гімmlера добре характеризує професор Колумбійського університету Джордж Г. Стейн у книжці “Елітарна гвардія Гітлера”. Він зазначає, що Гімmlер таки визнав, що галичани дійсно є українцями. Він закликав до братерства між німцями та українцями. На заклик тих, хто вважав, що СС зацікавлені тільки “в українському гарматному м’ясі для німецької військової машини”, Гімmlер зауважив, якщо б це була правда, то дивізія не навчалася б цілий рік, бо приблизно 250 галичан вислано для навчання в німецькі офіцерські школи і вони стануть врешті командирами в дивізії. За бажання підняти дух дивізії промова його звучала мляво і стримано. Він лякав галичан жидівсько-більшевицькими та азійськими ордами.

У тій самій промові Гімmlер підкреслив, що губернатор Галичини Отто Вехтер запропонував йому створення дивізії з “українських синів Галичини”, згадав, що українці очікували від німців більшої свободи, “але Гітлер у своїй мудрості вирішив інакше”, виступив проти “політикування в дивізії” та тих, “які стріляють із-за куща, бо їх, мається на увазі УПА, не можна вважати патріотами”. На завершення Гімmlер заявив, що він не обіцяє, як це англійці практикують, “прав і свобод для українців”, бо тільки поведінка, вартість і важливість поодиноких народів у майбутній Європі через зусилля кожного народу у цій війні вирішать їх долю.

Згадка Гімmlера про тих, “які стріляють із-за куща і називають себе патріотами” і що нібито “Німеччина була зацікавлена в українському гарматному м’ясі” була не випадковою. З джерел ми знаємо про донесення, очевидно особисто рейхсфюреру Гімmlеру, що рух С. Бандери розгорнув потужну агітаційну кампанію проти створення дивізії, а це значить, що Гімmlер був ознайомлений із статтею з Бюлетеня № 11 ОУН (бандерівців) за червень 1943 року, в якій і йдеться про “українське гарматне м’ясо для німецької військової машини”.

У листівці за травень 1943 року ОУН С. Бандери заявив про своє вороже ставлення до ідеї спільної боротьби з німцями проти більшовизму, розцінюючи таку позицію як капітуляцію перед німцями.

В інших документах ОУН С. Бандера заявляв: “Український народ не хоче і не буде своєю кров’ю рятувати Німеччину. Якщо Німеччина стоїть сьогодні перед смертельною небезпекою зі Сходу, то це наслідки диковинної політики німецького імперіалізму, яку він проводить серед поневолених народів Сходу. Український народ здобуває власну державу, і тільки за неї він стане до рішучого двобою проти одного чи другого наїзника.”

Критикуючи німецьке керівництво, С. Бандера бачив багато причин, щоб не схвалювати німецький проект зі створення галицької дивізії СС. Ці причини було наведено в № 11 підпільного Бюлетеня ОУН за 1943 рік. Проект, за Бюлетенем, видавався підозрілим тому, що передбачав створення лише однієї дивізії. Якби справді йшлося про боротьбу з комунізмом, наголошував С. Бандера, то чому тоді не створювати багато дивізій? Адже план має іншу мету. Незважаючи на “африканське полювання на людей, наголошувалось в статті Бюлетеня, Україна ще має великі людські резерви”. Аналіз “німецької колоніальної політики” окреслює висновок, що німці мобілізували активні елементи в Галичині, боячись, що вони приєднаються до опору. Вишколивши їх, німці не дадуть їм організувати свою незалежну українську армію, а пошлють їх на фронт, як гарматне м’ясо. За які ідеали мають воювати українці? “За нову німецьку Європу”. “За кривавий терор на всіх українських землях”. “За колоніальну експлуатацію українців німцями на їх землях”. “За знищення мільйонів військовополонених в’язнів”. Бюлетень звертає увагу на те, що дивізію утворено не в середовищі вермахту, а головорізів СС, якими командує, як наголошував С. Бандера, найстрашніша людина Європи – Гімmlер. За таких обставин, заявив ОУН С. Бандери – “ми категорично проти галицької дивізії СС. Українська кров має бути пролита тільки за Українську державу”.

Без сумніву, що звернення ОУН С. Бандери, опубліковане в Бюлетені № 11 за травень 1943 року, було відоме Гімmlеру. Тому він відповідно відреагував на нього, зовсім не врахувавши позиції української еліти з дивізії Галичини, пообіцявши “розглянути українське питання в майбутньому”. Така позиція Гімmlера дає право стверджувати, що він, створюючи дивізію, не вважав за потрібне враховувати українську громадську та політичну думку, зокрема думку ОУН.

Промова Гімmlера стала скоро відомою в політичних колах українського суспільства, які бажали, щоб дивізія називалась українською. Однак усі домагання українців і губернатора Галичини бригаденфюрера Отто Вехтера були відхилені Гімmlером. У той час, коли Отто Вехтер намагався переконати Гімmlера, що галицької мови, культури, галицької нації немає, а є українська, Гімmlер йому 11 серпня відповів, що він “не може ламати 150-літню традицію, тобто 150-літнє перебування з такою назвою галичан під панування німців, тобто австрійців. З такою назвою галичани входили до Австрійської держави і традиції треба поважати”.

Отже, Гімmlер відстоював своє попереднє розпорядження і вказав на те, що в Галичині дозволено створення університету і дивувався тим, що галицька інтелігенція сприйняла це як щось зовсім звичне. Великодушний Гімmlер наголошував: “Звичайно, я не каратиму галичан, що вони розмовляють по-українськи, але я не перестану вважати їх саме галичанами”. 14 липня 1943 року Гімmlер надіслав начальникам штабів циркуляр, який формально забороняв говорити про українську дивізію чи про українську націю. Як свідчать німецькі джерела, оглянувши дивізію, Гімmlер побачив її добре спорядженою та навченою і схвалив пропозицію керівництва щодо негайного введення її в бій. 15–20 червня 1944 року дивізію підпорядкували фронту, яким командував фельдмаршал Модель, який 21 червня запросив командира дивізії і його помічників до себе для обговорення питання майбутнього введення дивізії в бойові дії. Це запрошення прийшло за пропозицією губернатора Галичини Отто Вехтера. Передусім, як зазначають німецькі документи, дивізію “Галичина” німецьке командування намагалось використати в “Плані Скорпіона”, згідно з яким дивізія “Галичина” повинна займатися пропагандою серед українців Червоної армії задля переходу червоноармійців на німецький бік. Для цього в дивізії створювались інтелектуальні групи, які мали діяти на ділянках фронту. Дивізія відрядила такі групи, про дії яких поки що нам не відомо. Після наради в ставці Моделя під Львовом було вирішено надати дивізії ділянку фронту в

околиці Станіслава (сучасний Івано-Франківськ), в зоні розташування 1-ї танкової армії, якою командував генерал танкових військ Едгард Раус, колишній офіцер австро-угорської армії.

Із таємних документів вищого німецького керівництва, яке в цей час контролювало населення Галичини і України, ми дізнаємося, що населення, котре підтримало Німеччину, зокрема й військовою силою дивізії “Галичина”, чекало від німецької влади пом’якшення режиму, однак цього не сталося. Український народ в Галичині так і не отримав певних політичних свобод і політичного самоуправління.

Організація Українських Націоналістів, керівництво Української Повстанської Армії, починаючи з кінця 1943 року, розпочало агітацію серед українського населення проти німецького режиму в Україні. У зверненнях зазначалось, що українська дивізія “Галичина” не стане оплотом української автономії в Галичині, як це передбачали в своїх планах німці, а послужить “гарматним м’ясом німецькій військово-політичній машині”. Зокрема ОУН наголошувала, що сподівання українців на свої власні військові формування не здійснились. Дивізія, знаходячись у глибокому німецькому тилу, стала за рік навчання німецькою військовою одиницею. До її керівництва українців практично не допускали. У той же час усі українські настрої в дивізії контролювались гестапо. Бажання українських старшин бачити дивізію українською, щоб реабілітувати себе за ганебний союз з німцями, в українському народі були придушені однозначною директивою Гімлера, доведеною до особового складу дивізії.

Німецьке керівництво чітко визначилось щодо політичного облаштування генерал-губернаторства. Ще генерал-губернатор Франк заявив у 1941 році: “Ми зарахували Галичину до складу Великого Рейху і українці не повинні уявляти собі, що нібито в середині Великого Рейху ми створимо для них Українську державу. Ми створимо тут такі військово-політичні формування, звичайно ж німецькі, які б сприяли повному онімеченню українців”.

Без сумніву, ця інформація тим чи іншим шляхом, очевидно, через агітаторів з ОУН проникала в середовище дивізійників і багато з них, розуміючи, що вони, українці, почали сумніватися в правильності вибору. Це згодом і вилилося в масовий перехід дивізійників до УПА.

Тим часом архівні матеріали відзначають деякі неузгодженості у вищому політичному керівництві Німеччини щодо управління Україною і зокрема Галичиною. Так, Розенберг наголошував на ліберальному управлінні Україною та Галичиною, тоді як Кох, опираючись на позицію Гімлера, вважав, що Україною треба правити жорстоко. Зокрема Розенберг вважав, що в Галичині треба створити українське самоуправління, чого вимагають українці. У цьому протидіяв йому Кох і особливо Гімлер, котрий вважав, що українці в Галичині надалі повинні бути онімечені, опорою в чому і повинна стати щойно утворена дивізія “Галичина”.

Однак плани і ситуація вищого політичного та військового керівництва Німеччини змінилися внаслідок наближення радянських військ до Західної України, що занепокоїло німецьке вище політичне керівництво. Внаслідок розгрому німецьких військ на території України активізується Організація Українських Націоналістів та військова організація Українська Повстанська Армія, яка все потужніше здійснює пропаганду в дивізії. Як бачимо із документів, Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери в своєму “Бюлетені Крайового Проводу ОУН” в статті “Довкруги СС стрілецької дивізії Галичина” наголошувала, що дивізію німці формують для того, щоб позбутися активного українського елемента і кинути його на гарматне м’ясо. СС Галичина – це типово колоніальна частина, щось дуже подібне до колоніальних індійських чи новозеландських дивізій англійської армії. Створення так званої галицької дивізії – це крок до компрометації української державницької ідеї взагалі. Сьогодні немає жодних сумнівів, наголошувало керівництво ОУН, що твориться не українська бойова частина, а німецька колоніальна частина для унеможливлення національної ідеї українського народу, тому ставлення до дивізії “Галичина” українського народу, як і інших форм, які нав’язуються німцями, є негативне. У 1943 році Крайовий провід ОУН наголошував, що у час, коли створювалася дивізія “Галичина”, провід створив на протигагу їй УПА, яка рішуче протистояла формуванню дивізії Галичина. В ім’я правди треба ствердити, що дивізійники, побачивши антиукраїнське забарвлення дивізії “Галичина”, все більше схилилися до переходу в УПА, оскільки нові окупанти СРСР при окупації України мобілізують цих осіб до

радянської армії і змушують гинути на фронті “За Сталіна і за Радянську Батьківщину”. Тому українські патріоти відгукнулися на заклик Українського центрального комітету на чолі з професором В. Кубійовичем, Української Греко-Католицької церкви та військової управи і вступили до дивізії “Галичина”, яка офіційно репрезентувала військову українську організацію, нехай навіть під німецькою орудою, і давала вишкіл для майбутнього влиття в командний склад УПА.

Як зазначають документи, від початку Організація Українських Націоналістів не заперечувала проти формування української дивізії задля створення в майбутньому з неї українських регулярних збройних сил. Однак коли стало відомо, що дивізія скоро візьме участь в бойових діях проти Червоної армії, УПА вжила заходів, щоб за сприятливих обставин дивізія влилась до її лав. Є деякі свідчення, що керівництво УПА планувало ще до відправлення дивізії на фронт схилити дивізіоників перейти до лав УПА.

Тоді, коли Організація Українських Націоналістів – бандерівців однозначно від початку визначила своє негативне ставлення до дивізії, то Організація Українських Націоналістів під проводом полковника А. Мельника не зайняла виразного становища й погляди її членів поділилися навпіл. Деякі із них, наприклад О. Ольжич, були завзятими противниками формування дивізії “Галичина”, натомість генерал М. Капустянський вважав, що дивізія може відіграти корисну роль у подальшій боротьбі з радянськими військами. Деякі члени цієї організації зайняли нейтральне становище, деякі висловились позитивно і вважали, що дивізія з часом може стати українською за кращим збігом обставин для української справи. Канадський вчений В. Верига наголошує, що це крило Організації Українських Націоналістів-мельниківців не заперечувало вступу своїх членів до дивізії “Галичина”, оскільки, будучи професійними військовими, розуміли, що формувати бойові українські військові частини з чогось розпочинати треба. Дивізія “Галичина” була яскравим прикладом формування професійної армії.

Однак політичний провід Організації Українських Націоналістів та певні керівники УПА того часу були під наглядом німецьких спецслужб. Останні намагалися влаштувати внутрішні війни всередині ОУН. Документи засвідчують, що німці розпалили братовбивчу війну між ОУН (бандерівцями) та ОУН (мельниківцями), все це було зроблене для того, щоб останні не здійснювали агітації проти створення дивізії СС “Галичина”. Однак навіть така жорстока тактика з дескридитації членів ОУН та командирів УПА і возвеличення ролі дивізії “Галичина” не була особливо ефективною.

Тому, з одного боку, німецьке командування намагалося запевняти українських дивізіоників, що у разі їх вірності німці стануть гарантами в наданні українцям певних свобод в майбутньому, що зробив сам Гімлер під час відвідин дивізії. З іншого боку, німецьке керівництво бачило наростаючий вплив на дивізію ОУН і конкурента з боку УПА, в лавах якої лунали національні гасла, побудовані на доктрині відновлення незалежності в Україні.

За якнайшвидше використання дивізії “Галичина” в боях проти радянських військ висловилося майже все німецьке командування. Будь-яке національно-політичне використання дивізії для українських національних потреб було неприйнятним для керівництва Німеччини. І хоча Гімлер наголошував, що не для “гарматного м’яса” він цілий рік навчав дивізію, однак і не для тих, як він висловився, “хто стріляє із-за куща і називає себе українськими патріотами”. Відхиливши “політикування в дивізії, яке росло із реальною її боєздатністю”, Гімлер схвалив відправлення дивізії “Галичина” на фронт і кинув її в саме пекло німецько-радянської війни.

За свідченнями радянських архівів про перебіг бойових дій, радянській розвідці стало відомо, що в Передкарпатті для захисту Західної України німецькі війська сконцентрували угруповання, яке нараховувало 8 бойових дивізій, одна із них, “Галичина”, була укомплектована українцями. Радянське командування, за вказівкою Сталіна, наказало за будь-яку ціну знищити це угруповання, особливо дивізію “Галичина”, щоб не мати в майбутньому конфліктів з дивізією, якщо вона раптово відокремиться від німців і перейде у повному складі до лав УПА.

Що стосується ОУН та УПА, як наголошує московський дослідник українського походження М. Сімеряга, то радянське військово-політичне керівництво знало про ці формування ще з донесень генерала С. А. Ковпака і активно збирало про нього розвіддані. Наявність добре навченої дивізії ще

більше занепокоїло радянське військове керівництво, зокрема Сталіна, який доклав всіх зусиль, щоби знищити цю бойову, на цей час німецьку, частину та запобігти злиття з ОУН і її бойовою частиною УПА.

23 липня 1943 року “битва під Бродами” закінчилась. Вона досконало проаналізована в працях, зокрема канадського дослідника українського походження, В. Вериги. У Москві Сталін наказав відзначити перемогу під Бродами 24-ма гарматними залпами салюту. Після поразки під Бродами дивізія відступила з Галичини і більше, аж до кінця війни, не перебувала на території України.

Згідно зі свідченнями джерел, під Бродами полягло приблизно 3000 бійців дивізії, близько 1000 потрапило в полон, приблизно 3000 перейшло на бік УПА і ще близько 3000 полягло в битвах у Європі.

Отже, як свідчать факти, і німецька, і радянська військово-політичні системи намагалися перешкодити цьому військовому утворенню українців-галичан перетворитися на суто українське збройне формування і підсилити УПА. Німці намагалися кинути українське збройне формування в пекло битви, сподіваючись, що дивізія буде знищена і не боротиметься за інтереси українського народу. З іншого боку, радянська військово-політична система теж боялася переходу дивізії до лав ОУН-УПА, особливо під час відходу німецьких військ.

Сукупність проаналізованих джерел дає підстави відмежувати провід ОУН та керівництво УПА, які зайняли ворожу позицію стосовно німецьких окупантів та поневолювачів українського народу від планів та намірів політичного та військового керівництва фашистської Німеччини, з питання формування з українців, німецької бойової військової дивізії “Галичина”.

ОУН та УПА, зокрема провід С.Бандери, засудив плани та реваншистські стремління німців і вступив в політичне та військове протистояння з військово-політичною потугою фашистської Німеччини, яка окупувала територію України, нещадно грабувала та виснажувала її природні та людські ресурси.

Непримириме становище проводу ОУН С.Бандери було і зокрема щодо утворення дивізії “Галичина”, як і військової та політичної присутності німецького фашизму на території України. За таких обставин, очевидно, ця проблема потребує детальнішого дослідження джерел з радянських та німецьких архівів для утвердження однозначної наукової думки стосовно ставлення ОУН, з 1944 року Української головної визвольної ради (УГВР) та командирів УПА до присутності військової та політичної адміністрації фашистської Німеччини на території України, та формування німецькими окупантами, з українців, на території України, дивізії “Галичина”.

1. *Российский Центр хранения и использования документов новейшей истории (РЦХИДНИ), ф. 239, оп. 280, д. 77.* 2. *Центр хранения историко-документальных коллекций (ЦХИДК), ф. 500, оп. 1, д. 25, л. 185, ф. 519, оп. 3, д. 116, л. 3–15, ф. 1303, оп. 2, д. 109, л. 10–12, ф. 1355, оп. 1, д. 3, л. 57–59, ф. 1358, оп. 1, д. 48, л. 2–4, ф. 1447, оп. 1, д. 18, л. 1–2.* 3. *Гл. арх. Российской Федерации (ГАРФ), ф. 5446, оп. 81 а, д. 346, л. 21–40.* 4. *АВП РФ, ф. Германия-референт., оп. 34, пор. 66, п. 152, д. Ге-622, л. 250.* 5. *АВП РФ, ф. Германия-референт., оп. 34, пор. 66, п. 152, д. Ге-622, л. 201.* 6. *BA Koblenz, R6/281, Bl.146-166.* 7. *The National Archives of the US.(NAUS), t-175, vol. 124, p. 599371.* 8. *S. Micro NAU copy T-175. – Vol. 124. P. 599, 575.* 9. *S. Micro NAU copy T-175. – Vol. 124, P. 521, 566.* 10. *Bundesarchiv Koblenz (BA) 6/70 f. 133.* 11. *Bundesarchiv–Militararchiv Freiburg (BA-Ma) 2/V. 2560 f. 16.* 12. *Вольф-Дітріх Гайке. Українська дивізія “Галичина”. Історія формування та бойових дій у 1943–1945 роках: Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Т. 188. – Торонто-Париж-Мюнхен. 1970.* 13. *Літопис УПА. – Торонто, 1978–1985. – Т. 2.* 14. *Ідзьо В. Дивізія Галичина” у світлі військових документів та радянських військових архівів // Перша Українська дивізія Української Національної Армії: Історія створення та національно-політичне значення: Матеріали наук.-практ. конф.; Доп. та повідомлення. – Львів: Новий Час, 2002.* 15. *Ідзьо В. Українська Повстанська Армія – згідно аналізу свідчень німецьких та радянських архівних джерел. – Львів: Сполом, 2005.* 16. *Верига В. Дорогами Другої Світової війни. Дивізія “Галичина”. Канадське Наукове товариство ім. Шевченка. – Торонто, 1998.* 17. *Косик В. Україна і Німеччина у Другій*

Світовій війні. – Париж-Нью-Йорк-Львів, 1993. 18. Бюллетень № 11. – 1943. – “Сучасність”. – Мюнхен. – 1963. – № 10 (жовтень). – С. 106–110. 19. Бандера С. Перспективи Української революції. – Мюнхен, 1978. 20. Лебідь М. Українська Повстанська Армія. – Мюнхен, 1946. 21. Сумиряга М.И. Размышления о борьбе Организации украинских националистов (ОУН) в годы второй мировой войны / историко-Филологический Вестник Украинского Института. – М., 1997. – Т. I. 22. Лященко П.Н. Из боя в бой. – Военное издательство Министерства обороны СССР. – М., 1972. 23. Маршал Конев. Записки командующего фронтом. 1943–1945. – М., 1974. 24. Курочкин П. Прорыв обороны противника на Львовском направлении // Военно-исторический журн. – М., 1973. 25. Великая Отечественная Война. – М., 1984. 26. Історія Української РСР. – К., 1977. Т. VII. 27. Ilnizki R. Deutschland und Ukraine 1943 bis 1945. – Bericht Osteuropa Instituts, 1959. 28. Klietmann K.G. Die Waffen SS; eine Dokumentation. – Osnabruck, Der Fraiwillige, 1965. 29. Benz W. Dimension des Volkermordes. – Munchen, 1991. – S.528f. 30. Drozd R. Ukrainiska Powstancza Armia. – Warszawa, 1998. – 285 s.

УДК [929.6+929.9]:061.2 ЛУГ (477.83/.86) “1925/1939”

А.О. Сова

Львівський національний університет імені Івана Франка

СИМВОЛІКА ТОВАРИСТВА “ЛУГ” У ГАЛИЧИНІ (1925–1939 рр.)

© Сова А.О., 2006

Проаналізовано символіку українських товариств “Луг” у Галичині з 1925 по 1939 рр. Звернено увагу на прапори, відзнаки, емблеми, однострій та печатки. Висвітлено найхарактернішу атрибутику лугового руху.

The article deals with the analysis of the Ukrainian associations “Lug” in Galichina since 1925 till 1939. Special attention is paid to the flags, rewards, emblems, uniforms and stamps. The research highlights the most typical attributes of the “Lug” movement.

Важливою складовою західноукраїнського парамілітарного руху у Галичині була діяльність товариства “Луг”, започаткованого у 1925 р. Романом Дашкевичем, визначним українським громадсько-політичним та військовим діячем, незмінний голова товариства “Луг” з 1925 р. по 1939 р. Лугова організація створена з метою національно-патріотичного виховання української молоді і підготовки її до боротьби за незалежність України. Атрибутика товариства, що представлена прапорами, відзнаками, одностроями, печатками та емблемою відіграла значну роль у діяльності товариства, тим більше, що польська влада сприймала її неоднозначно.

У сучасній Україні, коли з'являється безліч організацій, товариств, гуртків, клубів, дослідження символіки товариства “Луг” крім наукового значення має ще й практичну вартість. Тому вивчення, осмислення й аналіз лугової символіки дозволить дієво використати історичний досвід на сучасному етапі розвитку та розбудови української держави.

Символіка товариства “Луг” у Галичині не була предметом фахового вивчення. Фундаментальні праці з комплексного дослідження еволюції прапорництва, емблематики, відзнак, печаток та іншої атрибутики товариства взагалі відсутні. Радянські та діаспорні історики подавали фрагментарні відомості, що стосувалися історії товариства “Луг”. Радянська історіографія історію товариства “Луг”, а особливо її символіку не висвітлювала, бо товариства вважалися “буржуазно-націоналістичними”. Лише в 90-х роках ХХ та на початку ХХІ ст. з'явилася можливість дослідити історію та діяльність товариств “Луг” у Галичині та інших українських землях. Проте і в сучасних публікаціях Ігора Андрухів [1, 2], Оксани Вацеби [3], Бориса Савчука [14], Ореста Круковського